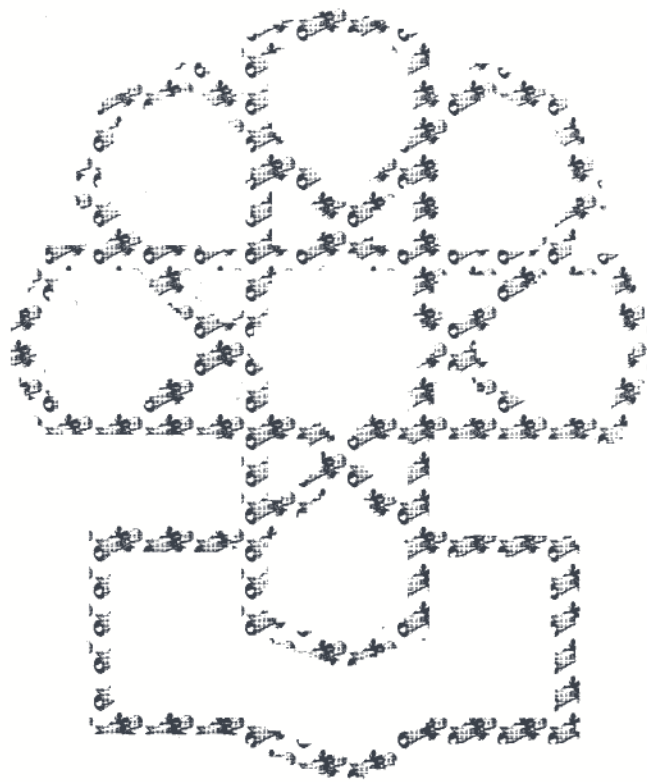

۲۱۰۸
۲۱۰۸

هم‌سنجی قوای مقننه چهار کشور غربی

معاونت پژوهشی

بهمن ۱۳۷۵

کار: دفتر بررسی‌های سیاسی و اجتماعی

کد گزارش: ۳۳۰۲۱۰۸

هم‌سنجی قوای مقننه چهار کشور غربی

کد گزارش: ۳۳۰۲۱۰۸

مقدمه

هر نظام سیاسی دارای عناصر و اجزای متشکله‌ای است که مجموعه نظام سیاسی را به وجود آورده‌اند. این عناصر با توجه به ضرورت‌های تاریخی و پیش زمینه‌های سیاسی، شکل دهنده نظام سیاسی کشورها محسوب می‌شوند. بدین جهت هر کشوری از لحاظ سیاسی و فرهنگی دارای افتراق‌های اساسی با دیگر کشورها می‌باشد که آثار آن در قوانین اساسی کشورها متجلی می‌گردد. مثلاً در قوانین اساسی بعضی از کشورها به جزییات و در بعضی دیگر به کلیت اشاره شده است، و جزییات را به آیین‌نامه‌ها واگذار نموده است. مثلاً قانون اساسی آلمان جزییات بیشتری را در درون خود راجع به قوه مجریه دارد اما در قانون اساسی امریکا در این باره به کلیت بحث شده است. فارغ از این مسائل، عطف مبحث حاضر به هم‌سنجی قوای مقننه و قانون اساسی کشورها اختصاص یافته است. همچنین در این گزارش تطبیقی، تلاش شده است تا مقایسه‌ای بین قوای مقننه کشورها و نحوه عمل قانون‌گذاری و نیز نحوه ارتباط آنها با قوه مجریه مورد بررسی قرار گیرد.

۱- مقایسه از لحاظ نوع قانون اساسی

انگلستان؛	غیر مدون
آلمان؛	مدون
امریکا؛	مدون
فرانسه؛	مدون

۲- مقایسه از لحاظ سیستم اداره حکومت

آلمان؛	فدرال، جمهوری
امریکا؛	فدرال، جمهوری
انگلستان؛	غیر فدرال، پادشاهی
فرانسه؛	غیر فدرال، جمهوری

۳- مقایسه از لحاظ تعداد مجلس قانون‌گذاری

انگلستان؛	دو مجلسی	مجلس عوام و مجلس لردان
امریکا؛	دو مجلسی	مجلس نمایندگان و مجلس سنا
آلمان؛	دو مجلسی	مجلس نمایندگان (بوندستاگ) و شورای فدرال (بوندسرات)
فرانسه؛	دو مجلسی	مجمع ملی و سنا

۴- آخرین اصلاحات در نظام انتخاباتی قوه قانون گذاری

انگلستان؛	اصلاحات در مورد حقوق اعضا و پخش جلسات مجلس عوام از تلویزیون
امریکا؛	اصلاحات در حقوق اعضا
آلمان؛	افزایش تعداد اعضای هر دو مجلس به جهت تجدید وحدت دو آلمان
فرانسه؛	اصلاحات در خصوص دیوان عالی عدالت در قانون اساسی

۵- مقایسه از نظر تعداد نمایندگان

انگلستان؛	مجلس عوام	۶۵۰ نفر	مجلس لردان	۱۱۸۰ نفر
آلمان؛	(بوندستاگ) مجلس نمایندگان	۶۵۶ نفر	(بوندسرات) شورای فدرال	۶۸ نفر
امریکا؛	مجلس نمایندگان	۴۳۵ نفر	مجلس سنا	۱۰۰ نفر
فرانسه؛	مجلس نمایندگان (مجمع ملی)	۵۷۷ نفر	مجلس سنا	۳۱۷ نفر

۶- مقایسه از لحاظ حداقل سن برای ورود به قوه قانون گذاری (حداقل سن داوطلبان برای احراز کرسی نمایندگی)

امریکا؛	مجلس نمایندگان	۲۵ سال	سنا	۳۰ سال
انگلستان؛	؟		لردان	۲۱ سال
فرانسه؛	مجمع ملی	۲۳ سال	سنا	۳۵ سال

۷- مقایسه شرایط غیر سنی برای ورود به قوه قانون گذاری

امریکا؛	مجلس نمایندگان	اقامت لا اقل ۷ سال در ایالت مربوطه
	سنا	اقامت لا اقل ۹ سال در ایالت مربوطه
انگلستان؛	مجلس عوام	شرط ندارد.
	مجلس لردان	تعلق به طبقه لردان یا اسقف اعظم
فرانسه؛	مجمع ملی	شرط خاص ندارد.
	سنا	شرط خاص غیر سنی ندارد.

۸- مقایسه شرط اقامت در حوزه انتخابیه

امریکا؛	شرط اقامت ۷ ساله برای مجلس نمایندگان و ۹ سال برای مجلس سنا
انگلستان؛	شرط اقامت در قانون لحاظ نشده است.
فرانسه؛	شرط اقامت لحاظ نشده است.

۹- مقایسه مدت انتفاع از مصونیت برای نمایندگان

امریکا؛	مجلسین سنا و نمایندگان	در طول مدت اجلاسهای پارلمانی و مسافرت برای رسیدن به اجلاس و حرکت از آن

انگلستان؛ مجلس عوام	در مدت اجلاس و ۴۰ روز قبل از افتتاح و بعد از ختم آن
مجلس سنا	مادام العمر
فرانسه؛ مجمع ملی	در طول دوره تصدی سمت نمایندگی
مجلس سنا	در طول دوره تصدی سمت نمایندگی

۱۰- مقایسه از نظر نوع عضویت انتخابی، انتصابی، به اعتبار سمت

انگلستان؛ مجلس عوام	انتخابی، اکثریت ساده و مستقیم
مجلس سنا	انتخابی و یک نفر به اعتبار سمت
آلمان؛ مجلس نمایندگان (بوندستاگ)	هر فرد به دوشیوه رأی به افراد و رأی به فهرست‌های ایالتی (انتخابی)
شورای فدرال (بوندسرات)	غالباً از بین نخست وزیران و وزرای ایالات ۱۶ گانه انتخاب می‌شوند
امریکا؛ مجلس نمایندگان	انتخابی، اکثریت ساده و مستقیم
مجلس سنا	انتخابی، اکثریت ساده و مستقیم
فرانسه؛ مجمع ملی	انتخابی
سنا	انتخابی، غیر مستقیم

۱۱- مقایسه از لحاظ تعداد کمیته‌های دائمی

امریکا؛ مجلس نمایندگان	دائمی ۲۲ کمیته / خاص ۲ کمیته، مشترک ۴ کمیته
سنا	دائمی ۱۶ کمیته / خاص ۳ کمیته، ویژه یک کمیته
انگلستان؛ مجلس عوام	دائمی ۳۰ کمیته
مجلس لردان	۱۴ کمیته دائمی اصلی و ۱۷ کمیته دائمی فرعی
فرانسه؛ مجمع ملی	دائمی ۶ کمیته
مجلس سنا	دائمی ۶ کمیته
آلمان؛ بوندستاگ	دائمی ۲۳ کمیته
بوند سرات	؟

۱۲- مقایسه از لحاظ نحوه حضور نمایندگان در کمیسیون‌ها

امریکا؛ انتخاب توسط مجلسین نمایندگان و سنا بر اساس پیشنهاد های حزبی	
انگلستان؛ مجلس عوام: معرفی اعضای ۱۴ کمیته توسط «کمیته معرفی نامزدان عضویت در کمیته‌ها» اعضای ۱۶ کمیته دیگر توسط مجلس با طرح نماینده دولت در مجلس بر اساس تقدم حضور حزبی	
مجلس لردان: اعلام و معرفی توسط «کمیته انتخابات» و لرد شانسلیه (به استثنای کمیته وابسته به کلیسا)	
فرانسه؛ انتخاب به وسیله هر کدام از مجلسین بر اساس توزیع میان نمایندگان احزاب و گروه‌های حزبی	
آلمان؛ (بوندستاگ) و وظیفه انتصاب اعضای اصلی و علی‌البدل کمیته‌ها بر عهده گروه‌های پارلمانی است.	

۱۳- مقایسه از لحاظ عضویت مضاعف در کمیته‌ها (کمیسیون‌ها)

امریکا؛ مجلس نمایندگان امکان عضویت در یک کمیته اصلی دائمی و یک کمیته خاص مجلس سنا امکان عضویت تنها در یک یا دو کمیته؛ محدودیت به کمیته‌های فرعی نیز تسری دارد.

انگلستان؛ مجلس عوام و مجلس لردان، محدودیتی از لحاظ حضور و عضویت در کمیته‌ها وجود ندارد.

فرانسه؛ (مجمع ملی سنا) وجود محدودیت و انحصار عضویت تنها در یک کمیته

۱۴- مقایسه از لحاظ نحوه انتصاب رؤسای کمیته‌ها

امریکا؛ مجلس نمایندگان، مجلس سنا
اعضای پر سابقه توسط اعضای کمیته‌ها (رؤسا همگی عضو حزب اکثریت می‌باشند).

انگلستان؛ مجلس عوام
انتخاب توسط اعضای کمیته

مجلس لردان
به وسیله مجلس و در صورت عدم احراز توافق توسط کمیته مربوطه

فرانسه؛ مجمع ملی
به وسیله هر کدام از کمیته‌ها و بر اساس توزیع حزبی

مجلس سنا به وسیله هر کدام از کمیته‌ها و بر اساس توزیع حزبی بین گروه‌های صاحب اکثریت

آلمان؛ مجلس نمایندگان به وسیله شورای ارشد مجلس و بر اساس توزیع گروه‌های حزبی در مجلس

۱۵- مقایسه از لحاظ علنی و غیر علنی بودن جلسات پارلمانی

امریکا؛ مجلس نمایندگان
علنی

مجلس سنا
معمولاً علنی

انگلستان؛ مجلس عوام / مجلس لردان
به هر دو صورت علنی و غیر علنی

فرانسه؛ مجمع ملی
؟

مجلس سنا
غیر علنی

۱۶- مقایسه از لحاظ ابتکار قوانین

امریکا؛ اعضای هر دو مجلس می‌توانند لوایحی به مجلس تقدیم کنند.

انگلستان؛ اعضای هر دو مجلس می‌توانند درخواست تصویب قوانین عمومی را به صورت لایحه (طرح) ارائه کنند. «قوانین محلی» باید توسط شخص یا نهاد ذی‌نفع ارائه شود.

فرانسه؛ هر دو مجلس

۱۷- مقایسه وجود محدودیت در ابتکار قوانین مالی

امریکا؛ منشأ کلیه لوایح مالی و مربوط به بودجه «مجلس نمایندگان» می‌باشد.

انگلستان؛ منشأ معرفی لوایح مالی و مواردی که نیازمند تصمیمات مالی است بر عهده «دولت» می‌باشد؛ لوایح مالیاتی در «مجلس عوام» معرفی می‌شود و لوایح مربوط به تغییر مالیات‌ها و هزینه‌ها به مجلس «لردان» ارائه می‌شود.
فرانسه؛ محدودیت در ابتکار لوایحی که باعث «کاهش درآمد» و «افزایش هزینه» می‌شود.

۱۸- مقایسه از نظر اختیار در خصوص تصویب معاهدات بین‌المللی

امریکا؛ لزوم تصویب سنا با اکثریت $\frac{2}{3}$
انگلستان؛ لزوم تصریح توسط پارلمان، ۲۱ روز قبل از تصویب نقش پارلمان در تصویب معاهدات مشورتی و ضمنی است.
فرانسه؛ پارلمان باید قبل از تصویب معاهدات؛ به تصویب قانونی مبنی بر انعقاد معاهده اقدام نماید.
آلمان؛ لزوم تصویب در هر دو مجلس

۱۹- مقایسه از نظر مشارکت در انتصاب رئیس دولت

امریکا؛ در صورت عدم احراز اکثریت مطلق توسط ۳ نامزد اول ریاست جمهوری، مجلس نمایندگان می‌تواند نسبت به انتخاب یکی از آنان اقدام نماید.
انگلستان؛ پارلمان مشارکتی در انتصاب پادشاه (ملکه) را ندارد.
فرانسه؛ مجلس نقشی در انتخاب ریاست جمهوری ندارد. رئیس جمهور توسط آرای مردم انتخاب می‌شود.

۲۰- مقایسه از نظر اهمیت، فوریت و اضطرار در طرح و تصویب لوایح

ایالات متحده امریکا؛ در مجلس نمایندگان امریکا، پنج نوع تقویم و گاه شمار قانونی برای طرح (معرفی) لوایح گزارش داده شده وجود دارد که عبارت‌اند از:

۱- تقویم اتحادیه: لوایح مالی و پولی، لوایح مرتبط با عموم و اموال عمومی و لوایح مشابه به این گاه‌شمار ارجاع می‌شود. لوایحی که در دستور کار چنین تقویمی قرار دارند از اولویت زمانی جهت بررسی برخوردارند.

۲- تقویم مجلس نمایندگان: لوایحی که مرتبط با بودجه و اموال عمومی نیستند، عمدتاً در این تقویم جای داده می‌شوند.

۳- تقویم توافقی: لوایحی که ماهیت غیرجدلی دارند. از جانب دو تقویم قبل به تقویم توافقی ارجاع می‌شود، اولین و سومین دوشنبه هر ماه روزهای این تقویم هستند.

۴- تقویم انفصال: لوایح ارجاعی به این تقویم؛ لوایحی هستند که از طرف کمیته‌ها مردود شناخته شده ولی مجدداً توسط اکثریت مجلس احیا شده باشند.

۵- تقویم چهارشنبه: در این تقویم می‌توان لوایح رد شده در کمیته قواعد را مجدداً طرح کرد. لوایحی از این نوع می‌تواند با اکثریت آرای $\frac{2}{3}$ مجدداً معوق گردند.
در مجلس سنا، دو نوع تقویم وجود دارد:

۱- تقویم اجرایی: که محل ارجاع عهدنامه‌ها و انتصابات است.

۲- تقویم کار: که به آن سایر لوایح برای تعیین ترتیب زمانی معرفی ارجاع می‌شوند.

انگلستان؛ در انگلستان در صورت وجود اهمیت، فوریت و ضرورت تنها به تشکیل کمیته همگانی مرکب از تمام اعضای مجلس - که فارغ از تشریفات رسمی است - مبادرت می‌شود. در این کشور تنها به لحاظ اهمیت موضوع - که از آن تحت عنوان «موضوعات همپای قانون اساسی» یاد می‌شود - ممکن است مباحثات تقلیل یابد. اما در عمل، اصرار فراوان وجود دارد که از کنار موضوعات پراهمیت به صورت گذرا و عجولانه گذر نشود. البته شیوه‌ای دیگر نیز جهت «طرح اولویت» مباحث وجود دارد. آلمان؛ تقلیل زمانی که قانون برای ارجاع لوایح با منشأ دولت از «بوند سرات» به «بوندستاگ» در نظر گرفته، یکی از شیوه‌های فوریت دادن به مباحث است (تقلیل شش هفته به سه هفته) تقلیل دفعات قرائت؛ علی‌الاصول هر لایحه باید سه بار قرائت شود، در مواردی که لایحه مربوط به امضای قرارداد با دول خارجی و یا تنظیم کننده روابط سیاسی دولت فدرال می‌باشد می‌توان دفعات قرائت را به دو دور تقلیل داد. بنا بر تقاضای $\frac{1}{5}$ اعضای پارلمان که $\frac{2}{3}$ نمایندگان به آن رأی موافق دهند، فاصله گزارش کمیته و قرائت دور دوم می‌تواند تقلیل یابد.

۲۱- مقایسه از نظر مرجع (مراجع) تطبیق قوانین عادی با قوانین اساسی

امریکا؛ الف: از طریق کنگره و رئیس‌جمهور؛ این امر باید قبل از تصویب قانون انجام شود.

ب: دادگاه عالی فدرال و دادگاه‌های ایالتی. (از طریق قوه قضائیه).

انگلستان؛ اعتبار قوانین پارلمان مورد تردید نیست.

فرانسه؛ شورای قانون اساسی؛ بعد از تصویب مجلسین و قبل از انتشار (رئیس‌جمهور، نخست‌وزیر،

رئیس هر کدام از مجلسین، ۶۰ سناتور، ۶۰ عضو مجمع ملی می‌توانند از شورا تقاضای مطابقت

قوانین عادی با قوانین اساسی را بنمایند).

۲۲- مقایسه از لحاظ زمان اجرای قوانین

امریکا؛ پس از امضای رئیس‌جمهور، قوانین لازم‌الاجرا می‌گردند مگر آن که قانون خود شیوه دیگری را لحاظ نماید.

انگلستان؛ کلیه قوانین دارای بندی هستند که زمان اجرای آن را مشخص می‌سازد لذا توشیح ملکه (آخرین مرحله روند قانون‌گذاری) به خودی خود قانونی را لازم‌الاجرا نمی‌سازد.

آلمان؛ غالباً قوانین دارای بندی می‌باشند که زمان اجرای آن را مشخص می‌سازد. در صورت فقدان چنین تصریحی، قوانین ۱۴ روز پس از انتشار، «لازم‌الاجرا» می‌شوند.

فرانسه؛ قوانین یک روز پس از انتشار در روزنامه رسمی در شهر پاریس و در سایر نقاط یک روز بعد از دریافت روزنامه رسمی الزام‌آور و لازم‌الاجرا می‌شود.

۲۳- مقایسه از لحاظ مسئولیت دولت در برابر قوه قانون‌گذاری

امریکا؛ مسئولیت مستقیم نیست.

انگلستان؛ اعضای دولت به طور فردی و دسته جمعی در برابر پارلمان مسئولند.
فرانسه؛ مسئولیت اعضای دولت در مقابل قوه قانون گذاری «دسته جمعی» است.

۲۴- مقایسه از لحاظ ابزار نظارت قوه مقننه بر دولت

امریکا؛ سنا، تصویب معاهدات منعقد شده از جانب رئیس جمهور، تأیید نامزدهای معرفی شده از جانب رئیس جمهور برای تصدی مناصب اداری، دیپلماتیک و قضایی. قدرت احضار و جلب صاحب منصبان اداری، تشکیل کمیته‌های تحقیق و تفحص، قدرت اعلام جرم علیه صاحب منصبان اداری.
انگلستان؛ طرح و رأی گیری در مورد اعتماد اعضای دولت.
آلمان؛ بوندستاگ، مشارکت در انتخاب رئیس جمهور فدرال، تشکیل کمیسیون‌های تفحصی، طرح سؤال از دولت، استنطاق از دولت، وظایف کمیسیون دفاع برای کمک به اعمال نظارت پارلمانی.

۲۵- مقایسه از نظر امکان انحلال مجلس (مجلسین)

امریکا؛ کنگره نمی تواند منحل شود.
انگلستان؛ کنگره (پارلمان) می تواند به وسیله ملکه و با تقاضای نخست وزیر (رئیس حزب اکثریت در مجلس عوام) منحل شود.
فرانسه؛ مجمع ملی: مجمع ملی با تصمیم ریاست جمهور و با مشورت با نخست وزیر و رئیس هر دو مجلس می تواند منحل شود.
سنا: نمی تواند منحل شود.

۲۶- مقایسه از نظر پخش صوتی و تصویری جلسات

امریکا؛ پخش رادیویی جلسات علنی وجود ندارد.
انگلستان؛ پخش رادیویی صورت می گیرد.
فرانسه؛ پخش رادیویی به طور خلاصه است.
امریکا؛ مجلس نمایندگان: پخش تصویری دارد.
مجلس سنا: پخش تصویری ندارد.
انگلستان؛ مجلس عوام: پخش تصویری ندارد.
مجلس لردان: پخش تصویری دارد.
فرانسه؛ بعضی از جلسات در هر دو مجلس، به صورت زنده یا غیر مستقیم پخش می شود.

۲۷- مقایسه از نظر مراحل تبدیل لوایح به قانون انگلستان (متشأ مجلس عوام)

الف - معرفی و قرائت نخست (مختصر و بدون مذاکره)
ب - قرائت دوم (لااقل ۱۵ روز پس از قرائت اول)، (انجام رأی گیری در مرحله قرائت دوم در صورت وجود مخالفت‌های جدی و گسترده)
ج - ارجاع به کمیته (حداکثر ۱۰ روز پس از قرائت دوم)

- حق و تو رئیس جمهور می تواند با آرای مثبت $\frac{2}{3}$ اکثریت هر دو مجلس از بین برود.
- لوایح مالی و پولی، لوایح مرتبط با عموم و اموال عمومی از اولویت زمانی خاص برخوردارند.
- لوایح فوری از طریق نشستی مرکب از تمام اعضای مجلس - که بدون تشریفات معموله منعقد می شود- (کمیته تام یا همگانی) جهت تصمیم سریع به مجلس ارائه می شوند.
- لوایح فوری سنا (نظیر عهدنامه ها و انتصابات) از اولویت بررسی برخوردارند.
- منشأ لوایح افزایش درآمد، مجلس نمایندگان می باشد.

۳۰- روند قانونگذاری در فرانسه

معرفی لایحه - ارجاع به کمیته (کمیته ها) و انتصاب گزارشگر توسط کمیته ها - انتشار گزارش کمیته - مذاکرات علنی (بررسی بند به بند لایحه) - تصویب لایحه - ارجاع به مجلس دیگر (پس از طی مراحل مشابه) انتشار قانون به وسیله رئیس جمهور - انتظار در روزنامه رسمی

۳۱- نکاتی درباره روند قانونگذاری در فرانسه

- در صورت عدم توافق بین دو مجلس، در صورتی که منشأ لایحه (طرح) دولت یا مجمع ملی باشد؛ تصمیم مجمع ملی نافذ خواهد بود.
- لوایح می توانند از هر دو مجلس نشئت بگیرند، تنها مورد استثناء مربوط به لوایح مالی است.
- سیستم حل اختلافات بین دو مجلس گهواره ای است. در صورت فقدان وفاق، دولت می تواند کمیته مشترک (با اعضای متساوی از هر دو مجلس) تشکیل و این کمیته نسبت به تهیه سواد متن مشترک اقدام نماید. در صورتی که این متن نیز مورد قبول واقع نشود، دولت می تواند تصمیم نهایی را به مجمع ملی بسپارد.

۳۲- روند قانونگذاری در آلمان (با فرض شروع روند از مجلس نمایندگان)

الف - تقدیم طرح به رئیس مجلس؛

ب - گنجاندن طرح توسط «شورای ارشد» در دستور کار؛

ج - قرائت اول (بحث در باب کلیات)؛

د - ارجاع به کمیته مربوط؛

ه - گزارش کمیته؛

و - قرائت دوم (دو روز پس از پخش گزارش کمیته بین اعضا)؛

ز- قرائت سوم؛

ح- رأی‌گیری.

توضیح آن‌که در صورتی که ارجاع به شورای فدرال ضرورت داشته باشد، پس از مرحله (ح)، مراحل زیر دنبال می‌شود:

الف- ارجاع به شورای فدرال؛

ب- تشکیل احتمالی کمیته وساطت؛

ج- امضای وزیر مربوط و صدراعظم؛

د- امضای رئیس جمهور.

۳۳- نکاتی درباره روند قانون‌گذاری در آلمان*

* منشأ لوایح می‌تواند «بوندستاگ»، «بوند سرات» و «دولت فدرال» باشد.

* لوایح دولت فدرال در مرحله اول به «بوند سرات» (شورای فدرال) فرستاده می‌شود.

* «بوندسرات» موظف است ظرف حداکثر شش هفته لایحه اصلی به اضافه نظرات خود را به دولت فدرال اعاده نماید تا به مجلس نمایندگان ارائه شود. (در لوایح فوری مدت سابق‌الذکر به ۳ هفته تقلیل می‌یابد).

* لوایح مربوط به «بودجه» به طور هم‌زمان از جانب دولت به هر دو مجلس ارائه می‌شود.

* لوایحی که منشاء آنها شورای فدرال است باید به دولت تقدیم و ظرف ۳ ماه به مجلس نمایندگان معرفی شود.

* گروه‌های پارلمانی و یا حداقل $\frac{1}{5}$ اعضای مجلس می‌توانند مرحله ارجاع به کمیته را حذف و بلافاصله قرائت دوم را آغاز کنند (البته شروع قرائت دوم نیازمند رأی مثبت $\frac{2}{3}$ از اعضای مجلس است)

* در صورت ارجاع لایحه به چند کمیته، به یک عنوان متولی اصلی معرفی خواهد شد.

* چنانچه در قانون زمان خاصی برای لازم‌الاجرا شدن پیش‌بینی نشده باشد، آغاز اجرای قانون ۱۴ روز پس از انتشار می‌باشد.

* توضیحات تکمیلی در پیوست (۲) این گزارش آمده است.

آشنایی با قوه مقننه امریکا

قوه مقننه امریکا از دو مجلس نمایندگان و سنا ترکیب یافته است:

۱- سنا

تعداد اعضا صد نفر می باشد که از هر ایالت دو نفر - صرف نظر از تعداد جمعیت و مساحت آن - توسط مردم انتخاب می شوند. مدت تصدی هر سناتور ۶ سال بوده و یک سوم کل اعضای سنا هر دو سال یک بار انتخاب می شوند. مدت تصدی هر دو سناتور از هر ایالت طوری تنظیم می شود که به طور همزمان منقضی نگردد. از دو سناتور هر ایالت که در یک زمان خدمت می کنند فرد اولی که انتخاب شده به عنوان سناتور ارشد و دیگری به عنوان سناتور مؤخر می باشد. چنانچه سناتوری در طول تصدی خود فوت شود یا استعفا دهد، فرماندار آن ایالت باید انتخابات ویژه ای برقرار نماید، مگر آن که مجلس قانون گذاری آن ایالت به استاندار، اختیار انتصاب جانشینی را برای مدت باقی مانده خدمت سناتور قبلی داده باشد.

۲- مجلس نمایندگان

تعداد اعضای مجلس نمایندگان ۴۳۵ نفر است که هر دو سال یک بار از میان ۵۰ ایالت به نسبت کل جمعیت هر ایالت انتخاب می شوند. قانون اساسی این کشور تعداد نمایندگان را به ازای هر سی هزار نفر جمعیت به یک نفر نماینده محدود کرده است.

* شرایط اعضای کنگره برای انتخابات

سناتورها و نمایندگان هر دو باید مقیم حوزه انتخاباتی خود باشند. هر سناتور باید دارای حداقل ۳۰ سال سن و به مدت ۹ سال تبعه امریکا باشد و هر نماینده باید حداقل دارای ۲۵ سال سن و ۷ سال تبعه امریکا باشد.

* انتخابات رؤسای مجالس

معاون ریاست جمهوری امریکا ریاست مجلس سنا را بر عهده دارد. در غیاب وی وظایف محوله رایک رئیس موقت منتخب مجلس سنا و یا شخصی که توسط وی برگزیده شده، انجام می دهد. رئیس مجلس نمایندگان توسط اعضای مجلس انتخاب می گردد. وی می تواند هر یک از اعضای مجلس را به نیابت خود برگزیند.

* کمیته ها

وظیفه تهیه و بررسی در مورد قوانین مجلس عمدتاً بر عهده کمیته های هر دو مجلس کنگره می باشد. تعداد کمیته های دائم در سنا ۱۶ و در مجلس نمایندگان ۲۲ است. هر یک از مجالس می تواند کمیته های ویژه ای را تشکیل و یا کمیته های مشترکی را ایجاد نمایند. عضویت کمیته های دائم مجلس سنا و نمایندگان، توسط آرای کل هر یک تضمین می گردد. اعضای دیگر کمیته ها مطابق با مفاد قانونی که آنها را ایجاد نموده تعیین می شوند؛ هر لایحه و قطعنامه ای معمولاً به کمیته مناسب آن ارجاع می گردد. کمیته ها می توانند یک لایحه را به شکل اولیه اش با نظر موافق پیشنهاد و یا با نظر مخالف رد نمایند و یا این که تبصره هایی را برای آن توصیه کنند، همچنین می توانند قانون پیشنهادی را بدون هیچ گونه اقدامی در کمیته مسکوت بگذارند.

* کمیته‌های مجلس نمایندگان

- ۱- کمیته کشاورزی؛
- ۲- کمیته تدارکات؛
- ۳- کمیته خدمات؛
- ۴- کمیته بانکداری، دارایی و امور شهری؛
- ۵- کمیته بودجه؛
- ۶- کمیته بخش کلمبیا (شهر واشنگتن)؛
- ۷- کمیته آموزش و کار؛
- ۸- کمیته نیرو و بازرگانی؛
- ۹- کمیته امور خارجه؛
- ۱۰- کمیته عملیات دولتی؛
- ۱۱- کمیته مدیریت مجلس نمایندگان؛
- ۱۲- کمیته قضایی؛
- ۱۳- کمیته تجارت دریایی و ماهیگیری؛
- ۱۴- کمیته منابع طبیعی؛
- ۱۵- کمیته پست و خدمات مدنی؛
- ۱۶- کمیته خدمات عمومی و راه و ترابری؛
- ۱۷- کمیته قوانین؛
- ۱۸- کمیته علم، فضا و تکنولوژی؛
- ۱۹- کمیته کسبه جزئی؛
- ۲۰- کمیته ملاک‌های عملکرد رسمی؛
- ۲۱- کمیته امور نظامیان؛
- ۲۲- کمیته راه‌ها و روش‌ها؛

* کمیته‌های مجلس سنا

- ۱- کمیته کشاورزی، تغذیه و جنگل‌داری؛
- ۲- کمیته تدارکات؛
- ۳- کمیته خدمات نظامی؛
- ۴- کمیته بانکداری، مسکن و امور شهری؛
- ۵- کمیته محیط زیست و خدمات عمومی؛
- ۶- کمیته دارایی؛
- ۷- کمیته روابط خارجه؛
- ۸- کمیته امور دولتی؛
- ۹- کمیته قضایی؛
- ۱۰- کمیته کار و منابع انسانی؛
- ۱۱- کمیته قوانین و مدیریت؛
- ۱۲- کمیته کسبه جزئی؛
- ۱۳- کمیته امور نظامیان.

* اختیارات کنگره

هر دو مجلس سنا و نمایندگان دارای وظایف و اختیارات قانون‌گذاری مساوی بوده به استثنای این که فقط مجلس نمایندگان می‌تواند لایحه‌های مربوط به درآمد را پیشنهاد دهد. قانون اساسی به هر یک از دو مجلس اجازه می‌دهد تا در تعیین قوانین تشکیلاتی خود اقدام نمایند. بنابر همین مجوز مجلس نمایندگان قوانین خود را در روز گشایش هر کنگره اتخاذ می‌نماید. مجلس سنا نیز که خود را یک واحد مداوم و مستمر محسوب می‌کند تحت قوانین دائم عمل می‌نماید. وظیفه عمده مجلسین، قانون‌گذاری می‌باشد، مضافاً مجلس سنا دارای وظیفه ارائه مشاورت و تأیید پیمان‌ها و برخی از کاندیداهای (سمت‌های رسمی) معرفی شده از جانب ریاست جمهوری می‌باشد. در موارد مربوط به اتهامات مقام‌های دولتی و نمایندگان کنگره، مجلس نمایندگان اتهامات را ارائه می‌دهد و وظیفه‌ای شبیه کار دادگاه عالی را دارا می‌باشد و مجلس سنا نیز مانند یک دادگاه به قضاوت می‌نشیند.

کنگره همچنین وظایف زیر را بر عهده دارد:

- ۱- برآورد و وصول مالیات؛
- ۲- تعیین قوانین تجارت و بازرگانی؛
- ۳- ضرب سکه یا چاپ اسکناس؛
- ۴- اعلان جنگ؛
- ۵- فراخوانی نیروهای نظامی جهت اجرای قوانین مربوط به سرکوب شورش و دفع تجاوز؛
- ۶- حق پیشنهاد اصلاحات در قانون اساسی در صورت موافقت $\frac{2}{3}$ هر دو مجلس.

* اختیارات ویژه سنا

قانون اساسی به مجلس سنا اختیارات ویژه‌ای اعطا نموده که مجلس نمایندگان از آنها برخوردار نمی‌باشد. مجلس سنا حق دارد برخی انتصابات رئیس جمهور را با اکثریت آرا تصویب یا رد نماید و همچنین پیمان‌ها و قراردادها را باید به تصویب برساند. این مجلس به تنهایی دارای قدرت قضاوت در مورد متهمین می‌باشد.

* اختیارات ویژه مجلس نمایندگان

اختیار طرح تمامی لوایح جهت افزایش درآمد کشور به مجلس نمایندگان داده شده است. این مجلس به تنهایی دارای قدرت اعلام جرم می‌باشد.

* منشأ قوانین

اعضای هر دو مجلس می‌توانند اقدام به ارائه طرح نمایند و نمی‌توان مابین طرح و لایحه تفاوت قائل شد. لوایح مربوط به درآمد پایه از مجلس نمایندگان آغاز می‌شود. موکلین یک عضو کنگره به طور شخصی یا گروهی می‌توانند به تهیه درخواست یا پیشنهاد و جمع‌آوری امضای در جهت حمایت از آن مبادرت نموده و آن را جهت اقدام به عضو کنگره تسلیم نمایند. منشأ بسیاری از قوانین از این طریق است. پیام‌های اجرایی منبع مهمی برای پیشنهادات قانون‌گذاری شده است که به صورت نامه‌ای از جانب یکی از اعضای کابینه رئیس جمهور یا سرپرست یک سازمان مستقل و حتی از

جانب رئیس جمهور که حاوی پیش نویس یک لایحه پیشنهادی است خطاب به رؤسای مجلس صورت می گیرد.

*** اشکال مختلف اقدام کنگره**

اقدام کنگره با ارائه یک پیشنهاد به یکی از چهار صورت عمده آغاز می گردد: لایحه، قطعنامه مشترک، قطعنامه مورد توافق و قطعنامه ساده. شکل به مراتب معمول تری که توسط هر دو مجلس به کار گرفته می شود، لایحه است.

لایحه‌ای که مورد توافق هر دو مجلس باشد تنها هنگامی به عنوان قانون مقرر می شود که:

۱- مورد تأیید رئیس جمهور قرار گیرد؛

۲- ریاست جمهوری تا ۱۰ روز پس از وصول، آن را همراه با اعتراضات و مخالفت‌های خود به مجلس مربوطه باز نگرداند؛

۳- در صورت وتوی رئیس جمهور، هر دو مجلس با $\frac{2}{3}$ آرا و تو را خنثی کنند.

چنانچه کنگره با خاتمه کار و تعطیلی خود از بازگشتن لایحه با اعتراضات و نظرات رئیس جمهوری ممانعت به عمل آورد، لایحه بدون امضای رئیس جمهور مقرر نخواهد گردید و منتفی می گردد.

*** قطعنامه مورد توافق**

مواردی که عملکرد هر دو مجلس را تحت تأثیر قرار می دهد معمولاً با به کارگیری قطعنامه‌های مورد توافق حل و فصل می گردند این گونه موارد از ماهیت قانون گذاری نیستند بلکه صرفاً جهت ابراز واقعیت‌های اصول، نظریات و اهداف هر دو مجلس به کار گرفته می شوند.

*** قطعنامه مشترک**

قطعنامه‌های مشترک می توانند در هر دو مجلس ابداع گردند.

واژه مشترک به معنای ارائه و بررسی همزمان در هر دو مجلس نمی باشد. قطعنامه‌های مشترک به ترتیبی مشابه لایحه‌ها به قانون تبدیل می گردند.

*** قطعنامه‌های ساده**

مسائلی که صرفاً مربوط به عملکرد هر یک از مجلسین می گردد به صورت یک قطعنامه ساده عرضه می گردد که صرفاً توسط واحدی که آن را پیشنهاد نموده مورد بررسی قرار می گیرد.

*** مراحل جریان قانون گذاری**

معرفی لوایح، قرائت اول و دوم، ارجاع به کمیسیون، بررسی کمیسیون‌ها و اصلاحات و گزارش آنها (با این احتمال که از طرف آنها رد شود) مذاکره علنی (با احتمال اصلاحات جدید و ارجاع مجدد به کمیته) سومین قرائت و تصویب و ارجاع به مجلس دیگر که در آن مجلس همین مراحل طی خواهد شد و سپس ارسال به کمیته خاص برای حل اختلاف دو مجلس، امضای رئیس سنا و نمایندگان. تسلیم به رئیس جمهور و امضای مصوبه در ظرف مدت ۱۰ روز، انتشار رسمی قوانین (قوانین با امضای ریاست جمهوری لازم الاجرا

می‌شود مگر طریقه دیگری را قانون معین کند).

رئیس جمهور می‌تواند لایحه را با اجرای حق و توبه مجلس برگرداند که این مورد با عدم امضا حاصل خواهد شد و مهلت آن ۱۰ روز است. البته باید لایحه همراه با علت عدم امضا یا اعتراض وی فرستاده شود. حق و تو می‌تواند با $\frac{2}{3}$ اکثریت هر دو مجلس از بین برود. در صورتی که کنگره ظرف مدت این ۱۰ روز معلق شود یا جلسه نداشته باشد لایحه قانون نخواهد شد.

آشنایی بیشتر با قوه مقننه آلمان

ترکیب قوه مقننه

قوه مقننه مرکب از دو مجلس نمایندگان (بوندستاگ) و شورای فدرال (بوندسرات) می‌باشد.

۱- شورای فدرال (بوندسرات)

تعداد نمایندگان ایالات مختلف در شورای فدرال ۶۸ نفر می‌باشد. به طور معمول نمایندگان شورای فدرال از بین نخست وزیران و وزرای ایالات شانزده گانه برگزیده می‌شوند. نقش شورای فدرال در امر قانون‌گذاری به دو صورت مستقیم و غیرمستقیم اعمال می‌گردد: اول آن که لوایح تنظیمی دولت ابتدا به «بوندسرات» تقدیم می‌شود و این شورا موظف است تا نظر خود را ظرف یک‌ماه و نیم اعلام نماید. از سوی دیگر، طرح‌های تنظیمی در شورای فدرال نیز از طریق دولت فدرال مطالعه و ظرف مدت سه ماه برای بررسی به مجلس نمایندگان اعاده می‌شود.

* نحوه رأی‌گیری

نحوه رأی‌گیری در شورای فدرال انعکاسی از تصمیمات و درخواست‌های دول ایالات فدرال است؛ بدین لحاظ آرای نمایندگان ایالات به صورت یک مجموعه رأی که منعکس‌کننده نظرات ایالات متبوع آنهاست، تلقی می‌شود و نظرات نمایندگان نیز محدود به خواسته و تصمیمات ایالات است. تصمیمات شورای فدرال با اکثریت ساده آرا اتخاذ می‌شود. تنها استثنای مربوط به اصلاح در قانون اساسی این است که تصمیمات باید آرای مثبت $\frac{2}{3}$ اعضا را به همراه داشته باشد.

* وظایف

تنها وظیفه محوله به شورای فدرال مشارکت در امر قانون‌گذاری نیست؛ بلکه وظیفه نظارت بر حسن انجام وظایف از جانب دولت نیز بر عهده این شورا است. دولت وظیفه دارد شورای فدرال را از جریان امور سیاسی و دفاعی در ابعاد داخلی و خارجی مطلع گرداند و اعضای شورای فدرال می‌توانند در جلسه مجلس نمایندگان و کمیته‌های اصلی آن شرکت نمایند.

۲- مجلس نمایندگان (بوندستاگ)

تعداد نمایندگان این مجلس ۶۵۶ نفر است. انتخاب نمایندگان بدین صورت است که هر رأی دهنده صاحب دو رأی تحت عناوین رأی اول و رأی دوم می‌باشد. رأی اول برای انتخاب نمایندگان به طور مستقیم از طریق حوزه‌های انتخاباتی است. با رأی دوم، رأی دهندگان به فهرست‌های ایالاتی که توسط احزاب معین شده رأی می‌دهند. در هر حوزه انتخاباتی تنها یک نماینده که بتواند اکثریت ساده آرا را کسب کند، انتخاب می‌شود؛ بدین ترتیب بقیه کرسی‌های نمایندگان از طریق آرای دوم انتخاب می‌گردند.

* نحوه انتخاب رئیس مجلس نمایندگان

بر طبق قوانین ناظر بر فعالیت مجلس نمایندگان، نخستین نشست مجلس جدید، حداکثر ۳۰ روز پس از انتخابات برگزار می شود. در این جلسه مسن ترین فرد به عنوان رئیس مجلس تا انتخاب رئیس جدید انتخاب می شود. انتخاب رئیس مجلس از طریق آرای کتبی و مخفی انجام می گیرد. رئیس مجلس و نواب وی تشکیل هیئت رئیسه را می دهند.

* شرایط تشکیل گروه های پارلمانی در مجلس نمایندگان

- ۱- تعداد اعضای تشکل کمتر از ۵ درصد کل اعضای «بوندستاگ» نباشد؛
- ۲- اعضای آن متعلق به یک حزب یا احزاب مختلف ولی با اهداف و خط مشی های مشابه باشند و در هیچ کدام از ایالات رقبای حزبی محسوب نگردند؛
- ۳- «بوندستاگ» تشکل آنها را به عنوان گروه پارلمانی پذیرفته باشد.

* کمیته های مجلس نمایندگان

تعداد کمیته های دائم ۲۳ کمیته می باشد که اعضای آن بین ۱۹ تا ۴۱ نفر متغیر است:

- ۱- کمیته انتخابات، مصونیت، نظم و مقررات ۱۹ عضو
- ۲- کمیته امور خارجه ۴۱ عضو
- ۳- کمیته داخلی ۴۱ عضو
- ۴- کمیته ورزش ۱۹ عضو
- ۵- کمیته حقوقی ۲۹ عضو
- ۶- کمیته بودجه ۳۹ عضو
- ۷- کمیته امور اقتصادی ۴۱ عضو
- ۸- کمیته مالی ۴۱ عضو
- ۹- کمیته شکایات ۳۳ عضو
- ۱۰- کمیته تغذیه، زراعت و جنگل ۳۵ عضو
- ۱۱- کمیته کار و امور اجتماعی ۲۹ عضو
- ۱۲- کمیته دفاع ۳۷ عضو
- ۱۳- کمیته خانواده و بازنشستگان ۲۹ عضو
- ۱۴- کمیته امور نسوان و جوانان ۲۹ عضو
- ۱۵- کمیته بهداشت ۲۹ عضو
- ۱۶- کمیته حمل و نقل ۴۱ عضو
- ۱۷- کمیته محیط زیست ۴۱ عضو
- ۱۸- کمیته پست ۱۹ عضو
- ۱۹- کمیته مسکن و برنامه ریزی شهری ۳۱ عضو
- ۲۰- کمیته تحقیقات ۳۱ عضو
- ۲۱- کمیته جهان گردی ۱۹ عضو
- ۲۲- کمیته آموزش و علوم ۳۱ عضو

هر عضو «بوندستاگ» باید عضو یکی از کمیته‌های دائم باشد. گروه‌های پارلمانی وظیفه انتصاب اعضای اصلی و علی‌البدل را در کمیته‌های مختلف بر عهده دارند. رئیس کمیته‌های دائمی و نواب آنها از طریق توافقات حاصله در شورای ارشد انتخاب می‌شوند. (شورای ارشد از رئیس مجلس، نواب وی و ۲۵ عضو دیگر که دارای سوابق پارلمانی بوده و توسط گروه‌های پارلمانی معرفی و منصوب می‌شوند).

علاوه بر کمیته‌های اصلی، در مجلس آلمان کمیته‌های فرعی نیز فعال هستند. در تعیین رئیس کمیته فرعی، مانند سایر تشکیلات درونی مجلس نمایندگان، قدرت حزبی عامل تعیین‌کننده است. هر گروه پارلمانی باید حداقل یک نماینده در کمیسیون فرعی داشته باشد.

*وظایف مجلس نمایندگان

الف - قانون‌گذاری

ب- کنترل دولت

*روند قانون‌گذاری در مجلس آلمان

الف - منشأ لوایح و طرح‌ها

منشأ طرح‌ها و لوایح می‌تواند از شورای فدرال یا مجلس نمایندگان باشد. در مجلس نمایندگان یک گروه پارلمانی که تعداد آنها حداقل ۳۴ عضو یا به عبارت دیگر پنج درصد از اعضای پارلمان باشد، می‌توانند مستقیماً طرحی را به رئیس مجلس ارائه نمایند. پس از این مرحله طرح مزبور توسط «شورای ارشد» در دستور کار گنجانیده می‌شود. لوایح دولت فدرال در مرحله اول به شورای فدرال فرستاده می‌شود و پس از گذشت حداکثر ۶ هفته به دولت فدرال اعاده می‌گردد و در این مرحله، لایحه اصلی به اضافه نظرات شورای فدرال در اختیار رئیس مجلس نمایندگان قرار می‌گیرد. لوایحی که دولت بر فوریت آنها تأکید می‌کند ظرف سه هفته پس از تحویل به «بوندسرات» به مجلس نمایندگان فرستاده می‌شود. لوایح بودجه به طور همزمان از جانب دولت به «بوندسرات» و «بوندستاگ» تقدیم می‌شود.

لوایحی که منشأ آنها از شورای فدرال است باید به دولت تقدیم و ظرف مدت سه ماه به مجلس نمایندگان معرفی شود.

ب - قرائت اول

بر حسب نظامنامه داخلی مجلس نمایندگان، هر لایحه باید سه نوبت قرائت شود. معاهداتی که با دولت خارجی منعقد می‌شود و همچنین توافقات مشابهی که تنظیم‌کننده روابط سیاسی فدرال باشد یا به مسائلی در حوزه قانون‌گذاری دولت فدرال تسری داشته باشد، به طور کلی در دو نوبت قرائت می‌شوند مگر این که مجلس استثنائاً تصمیم به سه دور قرائت بگیرد. در قرائت اول، تنها کلیات مورد بحث واقع می‌شود. در خاتمه این مرحله لایحه برای بررسی جزئیات به کمیته مربوطه ارجاع می‌شود. در مواردی که لوایح متممی بر قوانین قبلی باشند، ارجاع به کمیته بدون بحث صورت می‌گیرد.

ج - ارجاع به کمیته‌ها

پس از ختم قرائت اول، اصولاً لوایح باید به کمیته‌های ذی‌ربط ارجاع شود، مگر آن که گروهی پارلمانی با حداقل $\frac{1}{5}$ اعضای مجلس درخواست قرائت دوم را بدون ارجاع به کمیته مطرح نمایند.

د - قرائت دوم

قرائت دوم دو روز پس از این که گزارش کمیته بین اعضا پخش شد، صورت می‌گیرد. این مدت می‌تواند بنا بر تقاضای $\frac{1}{5}$ اعضای مجلس که دو سوم نمایندگان با آن موافقت کنند، تقلیل یابد.

ه - قرائت سوم

در صورت فقدان متمم در شور اول، قرائت سوم بلافاصله آغاز می‌گردد. در غیر این صورت، یک روز پس از این که متن متمم‌ها در اختیار اعضای مجلس نمایندگان قرار گرفت، شور سوم آغاز می‌شود. در شور سوم در صورتی مباحثه عمومی صورت خواهد گرفت که طی شور دوم بحث مشابهی صورت نگرفته باشد یا شورای ارشد یا یک پنجم اعضا، چنین درخواستی نموده باشند.

و - رأی نهایی

پس از قرائت سوم رأی‌گیری نهایی صورت خواهد گرفت.

نکته: شیوه رأی‌گیری

در ارتباط با اهمیت لوایح، قانون اساسی اکثریت‌های مختلفی را برای رأی‌گیری مدنظر دارد که عبارت‌اند از:

اکثریت ساده، اکثریت مطلق، اکثریت $\frac{2}{3}$

ز - ارجاع به کمیته وساطت

بعضی از لوایح برای این که تبدیل به قانون شوند نیازمند نظر موافق شورای فدرال می‌باشند. این گونه لوایح، لوایحی هستند که بر روی هزینه‌های ایالات، تأثیرگذار می‌باشند.

لوایحی که خارج از مفاد ماده ۱۱۳ قانون اساسی آلمان قرار دارند، نیازمند تأیید شورای فدرال نیستند؛ ولی شورای فدرال مجاز است تا در خصوص هر لایحه‌ای دیدگاه خود را ابراز و درخواست تشکیل کمیته وساطت نماید. تشکیل کمیته وساطت بنا بر درخواست مجلس نمایندگان نیز امکان‌پذیر است.

در صورتی که شورای فدرال لایحه‌ای که توافق بر آن ضروری است رد نماید، دولت و مجلس نمایندگان مخیر به درخواست تشکیل کمیته وساطت می‌گردند و اگر طرح مصالحه کمیته مورد قبول واقع نشد، لایحه رد شده و مختومه اعلام می‌گردد.

ح - امضای وزیر مربوط و صدر اعظم

با امضای قانون، وزیر مربوط و صدر اعظم متقبل پذیرش مسئولیت سیاسی قانون مزبور می‌گردند.

ط - امضای رئیس جمهور

پس از مرحله فوق‌الذکر، قانون به امضای رئیس جمهور می‌رسد پس از طرح این مراحل قانون در زمره قوانین فدرال محسوب و منتشر می‌گردد. آغاز اجرای قانون در صورتی که زمان معین برای لازم‌الاجرا شدن قانون قید نشده باشد، ۱۴ روز پس از انتشار می‌باشد.